

RICHARD CAPOBIANCO:**Heidegger's Way of Being**

Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press 2015, 124 s.

Richard Capobianco, profesor filozofie na Stonehill College v Massachusetts v USA, sa viac ako dvadsaťpäť rokov venuje primárne filozofickému odkazu Martina Heideggera. V roku 2010 mu v prestížnom nakladateľstve Torontskej univerzity vychádza kniha *Pútavý Heidegger (Engaging Heidegger)*, ktorá vyvolá značný ohlas odbornej verejnosti (nielen) na severoamerickom kontinente. V roku 2014 vychádza Capobiancovi ďalšia dôležitá kniha *Heideggerova cesta bytia (Heidegger's Way of Being)*, vydáva ju opäť Torontská univerzita a (nielen) na jej obálke nájdeme pripomienku, že ide o autora práce *Pútavý Heidegger*.

Napriek tomu, že predkladám recenziu na prácu *Heideggerovu cestu bytia*, prácu *Pútavý Heidegger* v súvislosti s ňou spomínam práve preto, lebo sám Capobianco v úvode píše, že v recenzovanej publikácii rozvíja témy, o ktorých sa vyslovil vo svojej predchádzajúcej knihe. Samozrejme, ide o to, čo nikdy neprestane prehovárať k nám ako ľudským bytostiam: o bytie ako fundamentálnu otázku Heideggerovho životného diela. V *Pútavom Heideggerovi* je Capobiancova snaha zameraná na otázku bytia s dôrazom na texty, ktoré podľa jeho presvedčenia neboli vo vedeckej komunite dôkladne zvážené, napr. *Štyri semináre (Vier Seminare)*, ktoré Heidegger viedol pre francúzskych kolegov v rokoch 1966 – 1973. V tomto kontexte Capobianco jasne ukazuje, že neskorý Heidegger zostal sústredený na otázku bytia až do konca svojho života. Práve takýto záver, možno v našich filozofických končinách skoro samozrejмый, nevníma Capobianco ako až taký samozrejмый na pozadí reflexií Heideggerovej filozofie posledných rokov v amerických a západoeurópskych filozofických prácach.

Hneď v úvode *Heideggerovej cesty bytia* totiž čítame, že v posledných rokoch vzrástol záujem o vzťah Heideggera k sociálnym, environmentálnym a (zvlášť v súčasnosti aj v súvislosti s vydávaním tzv. *Schwarze Hefte*) politickým témam. No napriek tomu, že výsledky týchto snáh Capobianco vníma a hodnotí ako zaujímavé, a dokonca aj užitočné, otázka bytia v nich bola takmer úplne zabudnutá! To je aj dôvod, prečo sa Capobianco venuje výhradne Heideggerovmu fundamentálnemu problému alebo, ako ho sám nazýva, *cestu bytia*.

Postup, ktorý volí, bude mať podobu reafirmácie Pravdy bytia (prvá kapitola), ktorú vymedzuje na pozadí konfrontácie Heideggerovej otázky v kontexte fenomenológie Edmunda Husserla. Ak sa ešte vrátim ku Capobiancovej kritike reflexií Heideggerovej filozofie z posledných rokov, okrem zabudnutosti otázky bytia im vyčíta aj jej transformáciu: ak *otázka bytia* nebola zabudnutá, tak bola transformovaná na *otázku zmyslu ako tvorenia*

zmyslu ľudskými bytosťami. Takto je ale *Sein* redukovateľné na *Sinn* a Heideggerovo myslenie je k Husserlovmu priblížené až do tej miery, že sa takmer stráca hlboký a hlavný rozdiel medzi týmito dvoma prístupmi, na ktorom Heidegger podľa Capobianca tak neoblomne trval.

Heidegger totiž kritizuje Husserlovu reflexívnu, teoretickú fenomenológiu pre jej narábanie s vecami, ktoré sa pre *ja* ukazujú ako inertné objekty a ktorým *ja* udeľuje význam. Podľa Heideggera však to, s čím sa stretávame, *to, čo je (es gibt)*, má charakter *Ereignis*, teda udalosti. Veci sa nám dejú, sú udalosťami, ktoré zachytávame v jazyku. Už v diele *Bytie a čas* podľa Heideggera *zmysel (Sinn)* nemá dôležitosť významu alebo zmyslu tak, ako ho chápal Husserl v súvislosti s *udeľovaním zmyslu (Sinnggebung)*, čo je vykazované ako činnosť vedomia. *Bytie a čas* sa podľa Capobianca nesnaží udeliť nový zmysel bytiu (pochopenému Husserlovým spôsobom), ale skôr načúvať bytiu, t. j. ponechať toto načúvanie pohltené bytím. *Zmysel (Sinn)* v diele *Bytie a čas* potom nemá odkazovať iba na *ľudský výkon (menschliche Leistung) (Leistung)* je, samozrejme, jedno z Husserlových kľúčových slov), v štruktúre subjektivity. Inými slovami, Heidegger chce podľa Capobianca poukázať na to, že *význam* musí byť pochopený ako *odpoveď na bytie*, teda ako manifestácia (doslova zjavovanie) *Dasein*, a nie ako výkon alebo dosiahnutie transcendentálnej subjektivity. Capobiancova práca sa snaží podčiarknuť práve Heideggerov záujem o *primát bytia* vo vzťahu k *ľudskému Dasein*. Heidegger bol odhodlaný prekonať pochopenie (*jestvujúcna being*) ako *jestvujúcnosti (beingness) (ousia, substantia, essentia)*, ktoré dominovalo v západnom metafyzickom myslení od čias Platóna, ale podľa Capobianca si musíme všimnúť, že tento obrat k otázke *bytia (Being)* bol podnietený sklonom modernej filozofie vedomia vzťahovať všetko na *logos ľudskej existencie (human being)*. Ide o triumf filozofického názoru, ktorý vníma to, čo je, ako činnosť *ľudského logu* dosadzujúcu význam alebo tvoriacu zmysel. Práve tento rozhodujúci obrat v modernej filozofii k *ľudskému logu* a záujem o zmysel sa Heidegger snažil vyvážiť rozhodujúcim návratom k otázke *bytia*.

Podľa Heideggera bolo *Sein* väčšinou *zabudnuté* v obrate k *Sinn*, a práve v dôsledku toho je podľa Capobianca vzostup *Seinsfrage* taký dôležitý a urgentný. S cieľom prekonať tento záujem o noetiku v modernej a súčasnej filozofii (zahŕňajúc aj Husserlovu fenomenológiu) pomocou starovekej gréckej skúsenosti prenáša Heidegger našu pozornosť späť k mysleniu a poetizovaniu, *zjavovaniu bytia (die Offenbarkeit des Seins)* alebo k *pravde bytia (die Wahrheit des Seins)*. Aj pre Aristotela je základným a pravým miestom *pravdy* jestvujúcno ako zjavujúce sa, ako ukazujúce sa také, aké je. Práve to je aristotelovská myšlienka – a antická grécka skúsenosť –, ktorú Heidegger považoval za *zabudnutú* v metafyzickej tradícii zahŕňajúc aj stredoveké *manifestatio* (zjavovanie sa) a *ostentatio* (ukazovanie sa), ktoré nepatria jestvujúcnu samému, ale jestvujúcnu iba pokiaľ je vyjadrené alebo prítomné v úsudku. Zo stredovekého pochopenia sa potom podľa Heideggera vytratila grécka skúsenosť bytia ako výstupu, vzostupu, ukazovania sa a vyhlásenia seba samotného ako zjavujúceho sa *v pravde*. *Bytie je alétheia* alebo, ako Capobianco na základe Heideggerových textov presvedčivo argumentuje, *alétheia* je meno pre *esse*, nie pre *veritas*. To potom znamená, že *alétheia* je meno pre bytie.

Takto definovaná motivácia je čitateľná aj v druhej kapitole, ktorá na Heideggerovej interpretácii niekoľkých Hölderlinových *posledných básní* kvintesenciálne nachádza neskoršie pretvorenie a preformulovanie pre Heideggera takých dôležitých pojmov, akým je napríklad *čas*. V Hölderlinových náhľadoch na *prírodu* a v Heideggerových objasneniach jeho posledných básní Capobianco zisťuje, že Hölderlinova príroda je vlastne iba iným názvom pre *bytie (Being) samo (Sein selbst)*. V tejto kapitole sa motív bytia (Being) ukazuje ako *príroda-fysis* ako *alétheia*.

V tejto súvislosti potom Capobianco v ďalších kapitolách akcentuje kľúčový význam Heideggerovej diskusie o *fysis* v jeho prednáškovom kurze *Úvod do metafyziky* z roku 1935 – a práve tento text vníma ako Heideggerove ozajstné veľdielo 30-tych rokov. Piata a šiesta kapitola sa sústreďujú na Heideggerove tematicky bohaté prednášky o Herakleitovi z rokov 1943 a 1944, pričom Capobianco opäť inovatívne vyberá úryvky a témy, ktoré predstavujú dôležité a vymedzujúce znaky Heideggerovho myslenia vrátane jeho brilantného rozpracovania podstaty *slova* v rámci vzťahu medzi *ľudským bytím* a *bytím* (ako *fysis* a ako primordiálnym *Logom*).

Heideggerov prvotný a pretrvávajúci záujem sa týkal bytia (Being) ako zjavovania, ako vyžarovania, ako *phainesthai* – spontánneho a neuzemneného časového vynárania a objavovania sa všetkých jestvujúcien (beings). Capobianco vníma Heideggerovu cestu bytia ako cestu *fysis*, *alétheie*, primordiálneho *Logu* a *hen*. Heideggerova cesta bytia je cestou *Ereignis*, *Es gibt a Lichtung*. Ak podľa Heideggera Platón, a obzvlášť Aristoteles, boli blízko prvotnej gréckej skúsenosti bytia, inými slovami *eidos* či *morphé*, ktoré Platón a Aristoteles určili za *ontos on*, to, čo je *skutočne skutočné*, potom predstavovalo *vyčlenenie a privilegovanie jedného aspektu* celkového sprítomnenia bytia. Bytie samotné je odkrývanie jestvujúcien (*alétheia*), vynáranie sa, vzostup, objavovanie sa, vyžarovanie jestvujúcien (*fysis*), usporiadanie a pred-zhromaždenie jestvujúcien (primordijnálny *Logos*), ale tiež umiestnenie (*Ereignis*) jestvujúcien a osvetlenie a svetlina (*Lichtung*) jestvujúcien. Ešte presnejšie, charakterizovanie bytia samotného ako objavovania a zjavovania sa jestvujúcien neodkazuje na číry trvalý výzor alebo prítomnosť jestvujúcien (o ktorom sa v metafyzickej tradícii hovorí ako o *eidos*, *morphe*, *ousia*, *energeia*, *actualitas*, *essentia*), ale ide o *anwesen selbst*, prítomnenie samo, alebo *Bewegtheit* (Heideggerov preklad Aristotelovho *kinesis*), konkrétne hovoríme o *pohnutosti* všetkých jestvujúcien *do a z prítomnosti*. Podľa Capobianca je v Heideggerovom myslení bytie – tiež správne nazývané bytie samo, bytie ako také, bytie ako bytie – to isté ako *Ereignis*, *Es gibt a Lichtung*.

Ako posledný bod by som chcel uviesť Capobiancove zistenia týkajúce sa slova *Lichtung*. Ak v *Púťavom Heideggerovi* detailne písal o vývoji a dôležitosti predstavy *die Lichtung* (*svetlina/čistina*), tak v *Heideggerovej ceste bytia* ponúkol jej inováciu. Ukázalo sa, že Heidegger vo svojom neskoršom myslení zistil, že nemecké slovo *Lichtung* sa odvodzuje nielen od slova žiariace *svetlo (Licht)*, ale aj od slova ľahké (*leicht*) v zmysle slobodné, ľahké a nezaťažené. Myslieť bytie, ako *die Lichtung* v zmysle *leicht*, znamená všimnúť si to, ako všetky jestvujúcna a veci – vrátane nás – sú nezaťažené, oslobodené, uvoľnené, prepustené a znova uvedené do pohybu. Vstúpiť úplne do skúsenosti bytia pre

nás potom podľa Capobianca znamená oslobodiť naše vlastné bytie, aby slobodne prúdilo so všetkými jestvujúciami a vecami, pustiť ťažkú váhu našej podstatnosti a prechádzať s ľahkosťou spolu so všetkým. Napríklad dospievame k tomu, že smrť, našu smrteľnosť vidíme inak – nie ako tragickú osebe, nie ako zlú alebo absurdnú, nie ako veľkého nepriateľa, ktorý musí byť prekonaný, dobytý, porazený. Prijat' cestu Bytia znamená prijat' to, že my, podobne ako všetky jestvujúcna, prídeme, ostávame a odchádzame. Prihodíme sa a pominieme. Radosť tak spočíva v prejdení tejto cesty vôbec.

Podľa Heideggera bytie je to, čo požaduje a vyvoláva myslenie, a Capobianco svoju úlohu vidí ako neustále zdôrazňovanie tejto Heideggerovej definície. V úvode Capobianco vyjadruje nádej, že *Heideggerova cesta bytia* poskytne čitateľom filozofickú a poetickú úvahu o Heideggerovej ceste bytia, ktorá nielen vysvetlí, ale aj vyvolá *skúsenosť* bytia alebo, ako radšej hovorí Capobianco, *cestu bytia*. Som presvedčený, že ten, kto sa na túto *cestu bytia* vydá, nebude ľutovať.

Dušan Hruška

Dušan Hruška
Katedra filozofie a dejín filozofie UPJŠ v Košiciach
Moyzesova 8
040 59 Košice
Slovenská republika
e-mail: dušan.hruska@upjs.sk